

pravzaprav dobro samo, in kdor ju ceni in ljubi, ljubi eno izmed oblik najvišje vrednote, najvišjega v življenju sploh.

Grlici

Igo Gruden

Žena, ki od nje sem bil se ločil,
mi pustila je dve grlici v spomin.
Ko sem prvo noč brez nje prenočil
in v polsnu poslušal ure s stolpnih lin,
čul glasú «gru-gru» sem poln nemira,
ko da v dnu noči nekdo umira.

Dnevi so nad nami kakor stope,
brez nehanja nam ubijajo duhá:
grlici vzletavata pod stropo
praznih sob in ko spustita se na tla,
on se vzboči in se ves pojoč ji klanja,
ona se smejí, pred njim beži kot sanja.

Mnogo ljubil sem in nič sovražil:
vse je kakor pesek šlo med prsti rok.
Sen edini, ki bi me utolažil,
kje si drobna hčerka, zlati moj otrok?
Ko na prsih grlico pestujem,
sem pri nji, ki daleč je na tujem.

Kje željé ste slave in sijaja?
Iz globin srcá želim si le — mirú.
Psi, ki me preganjate brez kraja,
O, da več ne slišim vašega glasú!
Sámo grlic naj «gru-gru» mi v noči poje,
ko ugasne brez sledú življenje moje.

Kulturno vprašanje naše vasi

Ivan Kosem

„Ognjišče zastoja Evrope in njenih proizvodjalnih sil je na njenih poljih in travnikih. Tehnična oprema in produktivnost industrijskih obratov je v silnem nesorazmerju s tehnično opremo in neproduktivnostjo poljedelskih obratov. Mogočnim tovarnam stoje nasproti ubožne kmetije, ki obratujejo še vedno tako, kakor v 18. stol...“

Kakor je ta ugotovitev V. Woytinskega v knjigi „Die Welt in Zahlen“, neznanstvena v pogledu ubožstva Evrope, je pa neizpodbitna glede nesorazmerja v

razvoju proizvajalnih sil. Prepada med doseženo razvojno stopnjo industrijskih in agrarnih proizvajalnih sil pa spremlja še druga usodna posledica, ki se kaže v razmerju organiziranosti obeh vrst proizvodnje: močni industrijski karteli in trusti stojijo nasproti neorganiziranim in razdrobljenim kmetijam.

Klasičen primer za to nam nudi ravno Slovenija, ki je razkosana na 150 tisoč kmetij, od katerih je 11'5% takih, ki merijo komaj od 0—0'5 ha posesti, 11'2% do 1 ha, 12'1% do 2 ha, 23% do 5 ha in 19'1% do 10 ha, kar pomeni, da je 76'9% takih poljedelskih obratov, katerih obseg zemljišča meri do 10 ha, t. j. malih kmetij in le 23% vseh kmetij meri nad 10 ha; izmed teh zadnjih pa je okrog 300, katerih obseg znaša preko 100 ha.¹

Že ta okvirna shema naših lastninskih razmer dovolj jasno kaže, da ogromna večina kmečkih obratov ne more nuditi nikakih gospodarskih pogojev za kakršnokoli izdatnejšo tehnično opremo in pomembnejši napredek v pogledu proizvajalnih sil niti v času splošne gospodarske prosperitete, kaj šele v času, ko gorijo po kmečkih hišah večni ognji in se bori kmet za svoj najosnovnejši življenski obstoj.

V ilustracijo naj navedemo primer srednje velikega posestva v vrsti malih kmetij (75%):

Na posestvu Ž. K. v L., ki meri 6 ha 42 a in 59 m², je poleg 2 ha 96 a gozda in nerodovitne zemlje sledeča obdelana površina:

njive	1 ha 8'50 a	pašniki	1 ha 44'55 a
travniki	— „ 84'02 „	vrt	— „ 9'51 „

Na tej obdelani površini, od katere se preživlja 6 članska družina v starosti nad 15 let, se pridelava povprečno na leto:

pšenice	450 kg	krompirja	1200 kg
rži	85 „	korenja	350 „
koruze	100 „	repe	400 „
ajde	140 „	hmelja	30 „
ovsa	120 „	zelja	60 „
fižola	40 „	sena in detelje	1560 „

Posestvo redi 4 prašiče, 1 tele in 2 kravi, ki dasta 1500 l mleka na leto.

Po J. Curhalek-u² in Tarifnem odboru,³ s čimer se v glavnem ujemajo Stratzove tabele za prehrano,⁴ je potrebno za šestčlansko družino na leto (zadostujejo naj primeri samo glavne prehrane):⁵

Šest članska družina rabi na leto med drugim	Po odbitku za setev in spremembi v moko na merco pa ima družina Ž. K. na razpolago iz svojega posestva
Moke za kuho in kruh 840 kg	Moke za kuho in kruh 351 kg
fižola 72 „	fižola 35 „
krompirja 1.300 „	krompirja 1.200 „
mleka 1.560 l	mleka 1.200 l
i. t. d.	i. t. d.

¹ Statistični podatki so črpani po Fr. Erjavcu: „Kmetiško vprašanje v Sloveniji“, F. Uratniku: „Pogledi na družbeno in gospodarsko strukturo Slovenije“ ter iz raznih tu- in inozemskih časopisov.

² Naši zapiski — letnik 1922: „Draginjske številke“.

³ Količnik „Tarifnega odbora“ iz leta 1921.

Že ta primer nam pokaže, kako družina gladuje. Kje naj črpa vire za ostala življenska sredstva (olje, sol, kava, obleka itd.)? Morda iz 2 ha gozda, ki niti v povoljnih gozdarskih pogojih ne nudi kritja za davke in ostale javne dajatve. Zemlje je premalo! Ako govorimo pri obstoječem stanju lastninskih razmer o zboljšanju in izpopolnitvi našega kmetijstva, pride v poštev samo smer intenzivnega gospodarstva. Za to je pa potrebna tehnična oprema kmečkega obrata. Poleg vseh ostalih prednosti ima n. pr. stroj za sejanje žita tudi to prednost, da potrebuje za ha površine samo 120 kg žita, medtem ko ga potrebuje sejanje iz roke 200—300 kg na isti površini. Železni plug globlje orje in zemljo bolj drobi, kakor pa leseni plug, kar ima za posledico dvig produktivnosti zemlje. V neverjetno višjem procentu — za naše pojme — vrši to traktor. Amerikanci računajo, da je danes produktivnost človeškega dela v kmetijstvu petnajstkrat večja, kot pa je bila pred 80. leti. Seveda se je tam samo v zadnjih desetih letih dvignilo število traktorjev od 100.000 na 1 milj. Glede žita daje desetletna preizkušnja v Ruse (Bolgarija) — Bolgarijo navajamo radi tega, ker njene lastninske in terenske razmere sličijo našim — to-le sliko:⁴

Poprečni donos kmečke njive pri pšenici znaša 1100 kg na ha.

Poprečni donos pšenice obdelan s sodobnimi metodami pa znaša 2400 kg na ha.

Poprečni donos koruze s kmečke njive je 900 kg na ha.

Poprečni donos koruze obdelan s sodobnimi metodami pa znaša 1900 kg na ha.

Naš kmet pridela poprečno na ha površine 1200 kg pšenice in 1100 kg koruze. Krompirja pridela na isti površini 6000 kg, medtem ko ga pridelajo v Nemčiji 14.000 kg, na Poljskem 11.000 kg, in Danskem 13.000 kg.

Ali se odpira možnost razvoja naše kmečke proizvodnje v smeri intenzivnega gospodarstva pri nespremenjenih lastninskih razmerah? Ne! Videli smo, da naše malo posestvo ne zmore niti skromno preživljanje družine in javnih dajatev; kako naj potem nudi sredstva za investicije za tehnične izpopolnitve obrata? Razne subvencije in posojila bi tu ne odpomogla, kajti, če vzamemo samo sredstva za obdelavo zemlje, vidimo, da se dá železni plug racionalno izkoristiti šele na posestvu od 5 ha naprej, da se 2 konja izplačata na posestvu 12 ha in da se traktor rentira šele na posestvu, ki ima nad 100 ha obdelovalne površine; po računih drugih strokovnjakov se pa traktor da racionalno izkoristiti šele na zemljiškem posestvu, večjem od 1000 ha.

Poleg tega pa je za naše malo posestvo značilna še druga negativna lastnost in sicer njena razkosanost na številne parcele in parcelice, ki ji daje videz beraški suknji, zakrpani z brezštevilnimi zaplatami, kar je prav lepo razvidno iz katastralnih map. Tako je n. pr. posestvo M., ki meri 10 ha, razdrobljeno na 6 njiv, od katerih meri največja 54 a in najmanjša 32 a; na 9 travnikov, od katerih meri največji 97 a, najmanjši pa 1 a 60 m²; na gozdove in nekaj gmajn. Razdalja med njivami sega do 8 km, med senošetmi pa do 7 km. A. Avramovič je izračunal, da mora kmet na posestvu 45 ha, ki je razdeljeno na 9 parcel, napraviti od spomladi pa do jeseni, ko pospravi pridelke, nič manj kakor 1.200 km poti. Če vzamemo, da potuje 30 km na dan, potem mu vzame samo pot 54 dni.

⁴ Prof. dr. Stratz: „Der Körper des Kindes und seine Pflege“ — 1928.

⁵ Pri tem moramo upoštevati, da so vsi trije avtorji sorazmerno porazdelili vsa hranilna sredstva, ki pridejo navadno pri meščanski družini v poštev, kar pa nikakor ne velja za kmečko družino, ki se v glavnem preživlja s tem, kar pridela na posestvu.

⁶ V Savič: Bugarska; prošlost — budućnost, 1935.

Vidimo, da se naša mala posestva zvijajo v precepu, slično kakor obrt na današnji stopnji gospodarskega razvoja, ko ji fabriška sirena poje pogrebno pesem. Nikdar ni bila v stanju ta naša mala posest, da bi dajala iz sebe dovolj življenjskih sredstev številni družini, zato je bil njen lastnik prisiljen, da je šel v tovarne, ameriške rudokope in na grofovsko posestva panonske nižine za zaslužkom in tako ohranil to posest še pri življenju. Danes so tudi ti viri usahnili. Kakor težka svinčena plast, ki iz dneva v dan bolj teži, leži beda in pomanjkanje nad našimi malimi kmetijami in ne zgubi prav nič na svojem dejanskem stanju, če avtor „Naše vasi“ še tako zatrjuje, da „vlada v Prlekiji in na Dolenjskem (kjer prevladuje mali kmet) neka čudovita zadovoljnost“, kjer „je kljub socialnim diferencam dežela bogata dovolj, da vse svoje prebivalce pošteno preredi“. (Dr. Josip Jeraj: „Naša vas“ 1933, str. 116). Ker je knjiga pisana v resnem tonu, ne moremo imeti vtisa, da se avtor šali.

Kaj pa srednje kmetije, ta toliko opevani ideal raznih kmečkih pokretašev (Stamboliskij)? Rentabilnost teh vrst posesti, ki jih je pri nas okrog 20%, je še močno neraziskana. Zadnje čase smo dobili nekaj takih primerov, ki so pa vse prej kakor razveseljivi. Lastnik in obdelovatelj posestva, katero meri 36 ha, in je obenem absolvent kmetijske šole, je objavil⁷ donosnost svoje kmetije po knjigovodstvu iz leta 1934. V povprečno dobrem letu in pri skrbni obdelavi se je, pri primerjavi čistega donosa posestva in izdatkov pokazal primanjkljaj v znesku 2936 Din. Povdariti je treba, da je ta račun donosnosti račun enega najbolj naprednih, obenem pa tudi najbolj štedljivih kmetovalcev, saj znaša v knjigovodstvu postavka osebnih izdatkov komaj 175— Din, obleke in obutve za celo družino 940— Din in postavka za časopise, knjige, članarine in poštino 164— Din.

Isto sliko nam pokaže kmet iz Žirov,⁸ ki je lastnik 70 oralov (40 ha 28 a 25 m²) obsegajočega posestva in obenem absolvent kmetij. šole. S skrajno varčnostjo izdani zneski presežajo za preko 500— Din vrednost pridelkov. Pri tem pa ni všteti zaslužek domače družine in vsaj stroški za prehrano, kar po njegovem znaša 10'000 Din. Skupni primanjkljaj znaša tako letno 10.500 Din. Upravičeno se vprašuje ta kmet (in ž njim vred vsi lastniki naših srednjih posesti): „Na kakšen način je potemtakem še sploh mogoče izhajati? Prvič se kmetuje danes na račun inventarja, ta se ne obrablja, temveč samo izrablja. Drugič se preveč seka v gozdu, kjer se še da, in tretjič si vsak posameznik išče poleg že itak preobilnega dela še postranskega zaslužka, navadno z vprežno živino, čeprav ta „zaslužek“ ni prav nič zaslužek, ampak gre prav tako na račun inventarja in pridelkov.“

Vidimo, da pri današnjih oblikah gospodarstva tudi na srednje velikih posestvih ni mogoč nikak razvoj proizvajalnih sil.

Razvoj proizvajalnih sil pa po svoje oblikuje gospodarske razmere in medsebojne družabne odnose. Kultura, pravo, miselnost, morala itd., so v posameznih zgodovinskih razdobjih vedno imanentne razvojni stopnji proizvajalnih sil dotične dobe. Naša vas tu ni izvzeta. Kakor je imel gigantski napredek na industrijskem področju nujno za posledico svojevrstni kulturni, socialni in pravopolitični sestav ter svojevrstno miselno usmerjenost, tako je okostenelost in zastojev proizvajalnih sil na naši vasi v vzročnem razmerju s konservativnostjo, reakcionarnostjo, in otopenostjo na kulturnem področju, skratka: z malomeščansko miselnostjo in mentaliteto, ki je tipična za našega kmeta. Relativna statičnost v gospodarskem živ-

⁷ Gospodarski oddelek „Slovenca“ z dne 30. avg. 1935.

⁸ Brazda, aprila 1935.

ljenju naše vasi mu je pa odredila svoje posebno mesto v sestavu družbe. Vedno vidneje se lomijo temelji vaškega življenja in vaške kulture in navidezni „samostojni producentje“ množijo vrste mezdne delavstva.

Ta dejstva bi morali imeti pred očmi, kadarkoli je govor o kulturi in kulturnih potrebah naše vasi. Bi morali — pa v večini slučajev ni tako. Idealizacija vaškega življenja in naše vasi je najbolj karakteristična lastnost domala vse naše beletristične in znanstvene literature, ki ji je bila naša vas predmet. Brez družbene analize, brez poznavanja objektivne vzročne pogojenosti vaškega življenja je grabil naš umetnik in znanstvenik za vrhnji plašč, idealiziral ali karkiral našega kmeta in njegovo življenje, se nad njim navduševal ali pa ga preklinjal, zdaj videl v njem objektiviran „narodni etos“, „vzor zdravja in zadovoljstva“, drugič pa zopet „leglo reakcije, fizičnega in moralnega propada, poosebljenega pravdača, ki živi v večnem sovraštvu s soseditvom“, ne da bi se vprašal po stvarnih vzrokih in objektivnih razlogih. Odtod tudi oni nesigurni in jalovi naporu za „kulturni dvig“ naše vasi, o čemer je ravno zadnje čase toliko govora.

(Konec sledi.)

Iz naših revij

Razprava pred vrati vprašanja

Po naglem, toda prirodnem porazu, ki ga je doživela umetna tvorba JNS kot bivša nositeljica unitarističnega upravljanja države, se zgoščujejo v glasilih unitaristov razprave in članki, ki razmotrivajo decentralizacijo, dekoncentracijo, široke samouprave. Branje teh razprav je zanimivo že zato, ker so posredna obsodba početja ljudi istega nazora, če ne celo istih ljudi, ki so uvedli od prvega dne življenja te države unitarizem in centralizem. Čeprav so pa to obsodbe, si pisci sličnih razprav ne morejo kaj, da ne bi za sklepno misel izražali poziva k „sodelovanju pri tvoritvi boljše in notranje jače (včasih tudi: jače) Jugoslavije“, kakor da se ne zavedajo več, da je bila po njih nazorih ostvarjena prejšnja Jugoslavija ne samo najboljša, temveč kar edino mogoča.

Dokler so izhajale take razprave in sestavki v političnih glasilih unitaristov, si lahko samo pomežiknil, resnejša pa postane stvar, kadar se pojavijo take razprave v mesečnikih in kadar jih napišejo ljudje, o katerih velja, da so praktiki, upravni strokovnjaki.

Tako je napisal v mesečniku „Misel in delo“ št. 2 tekočega letnika dolgoletni pomočnik dravskega bana dr. Otmar Pirkmayer 20 strani obsežajočo razpravo pod naslovom „Naš problem upravne decentralizacije“. Razprava s takim zarodkom zasluži proučitve in ocene.

V omenjeni razpravi je razdeljena snov na oddelke z napisi: Razvoj decentralizacije, Lokalna uprava, Zakaj je treba upravo decentralizirati, Decentralizacija — jedro notranje-političnega problema, Kako daleč lahko sega decentralizacija, Finančna decentralizacija, Gospodarska uravnava pasivnih pokrajin in pa končni oddelek brez napisa, ki vsebuje direktni avtorjev poziv k oceni njegove razprave, ko pravi: „Vem, da bi pomenilo že mnogo, ako bi s to razpravo ustvaril nekaj psiholoških pogojev, da se začne pravilno reševati naš notranje državno politični problem.“ Prva naloga vsake tehtne razprave je pa v psihološkem oziru prav ta, da sproži debato in polemiko, zlasti ker je res, kakor pravi avtor neposredno za

Kulturno vprašanje naše vasi

Ivan Kosem

Za najvažnejše kulturno središče na vasi se smatra šola in to narodna (višja in nižja), kmetijsko nadaljevalna in kmetijsko strokovna. Da ta ne ustreza niti po svoji obliki, niti po svoji vsebini in idejni usmerjenosti zahtevam in potrebam vasi, je danes gotovo dejstvo, kar najbolj občuti naša vas.

Vedeti moramo, da je šola doživljala svoje razvojne stopnje, kakor družbeno življenje sploh. Po svoji organizaciji in idejni usmerjenosti ustreza vedno socialno-političnemu ustroju družbe na vsakokratni razvojni stopnji. Naša današnja šola na vasi, sama v sebi kompromis, z eno nogo v fevdalnem življenjskem obeležju, z drugo pa v hotenju in stremljenju meščanstva, predstavlja v izobraževalnem pogledu neznanstvenost, v socialnem reakcionarnost in v vzgojnem konzervativnost. Skoraj stoletje je vršila svojo „kulturno misijo“, vzgajala in izobraževala vas, vcepljala „domovinski čut“, „ljubezen do grude in kmečkega doma“, vzgajala k „pokornosti, delavnosti in vztrajnosti“, učila pisanja, čitanja in računanja, pa kaj bi našteval ta „temeljna načela vzgoje in izobrazbe“, na katerih sloni vsak naš še tako dober učni načrt.

Prva karakteristična poteza naše šole sploh, posebno pa šole na vasi je, da živi in dela po učnih načrtih, katerih kriterij so subjektivni momenti vaškega življenja, neoziraje se na sile, na objektivne pogoje, ki delujejo izven vaške zavesti, izven vaške miselnosti, izven dobrega in zlega, skratka: izven kulture in psihologije vasi. Ti objektivni momenti so v istem razmerju do subjekta, kakor vzrok do učinka. Če danes kmečki fant ne nosi več platnene srajce in kmečko dekle ne več bombažnih, doma izdelanih nogavic, ni temu vzrok njuna „pokvarjenost“ in „odtujenost od kmečke grude“, temveč to, da njenemu novemu estetskemu čustvu bolj ustrezajo svilene nogavice, oziroma boljša in lepša srajca in pa, ker stroj to ceneje in hitreje izvrši, kakor pa domače delo. Da je po slovenskih vaseh toliko prepirov in zdražb med sosedi, toliko tožba, preteпов in maščevanj, ni vzrok v mentaliteti našega kmeta, temveč v ogromni večini v pomanjkanju zemlje, radi meje, radi prehoda čez njivo itd., torej v objektivnih momentih. Če si kmečki sin ne izbere svoje družice po srcu, temveč po velikosti dote, je to posledica njegovega gospodarskega stanja. Naj se v šoli še toliko pridiga o higijeni, otrok bo hodil v šolo smrdeč po gnoju, dokler bo njegovo ležišče v hlevu in dokler bo imel samo eno obleko in dvoje srajc.

Zato je tudi naša vas šla po svoji imanentni zakonitosti svojo pot in šola je ostala izolirana sredi vasi, brez tesnejših stikov in močnejšega vpliva na razvoj vaškega življenja. Kljub še tako forsiranemu vcepljanju nacionalnega čustvovanja „slovenski narodni etos konstantno pada, česar mislimo, noben odkritosrčen kulturni delavec zanikal ne bo“, kar prizna sam urednik našega vplivnega meščanskega dnevnika, ki je pa pri tem pozabil stopiti še korak dalje in priznati, da je eksistenčni minimum tudi za patriotizem važna postavka; kljub vsemu moraliziranju morala naše vasi pada; kljub vsemu deklamiranju o ljubezni do kmečke grude, je beg iz vasi vedno večji (kolikor sedanja zapora tega ne preprečuje); kljub — — — — —; pa kaj bi navajal, kar se vedno očitno dogaja pred našimi

očmi. So sile, ki so močnejše od vzgoje in izobrazbe. Šola pa igra na vasi svojo kulturno vlogo v pozitivnem smislu samo in le toliko, kolikor je doumela objektivne pogoje vaškega življenja in gradi na razvojnih silah, ki so v prvi instanci proizvajalne sile.

Ko se je v temeljih zamajalo vse življenje naše vasi, je vedno bolj sililo v ospredje vprašanje: Ali ima šola, taka, kakršna je, še pravico do obstoja? V izobraževalnem pogledu: „Resnica je, da prihajajo na našo šolo (kmetijsko, opaz. pis.) na žalost učenci s sila pomanjkljivo predizobrazbo, da še dobro čitati ne znajo — — —“, toži ravnateljstvo kmetijske šole na Grmu (Brazda, jan. 1935.). Isto tožijo ravnateljstva naših srednjih šol. Kdor je imel priliko prebirati pisma naših kmečkih fantov, ki pišejo od vojakov, se bo zdrznil ob misli, da so osem let obiskovali šolo in niso sposobni svojih misli v najenostavnejši obliki izraziti na papirju. V vzgojnem pogledu šola itak nima tolikega vpliva, posebno še, ako je izolirana od istinitega življenja vasi, kjer raste in se razvija značaj ter usmerjenost otrokova. Da je kmečka mladina nesamostojna in nerazgibana, pa nosi tudi šola svoj del krivde, ker peha s svojim avtoritativnim dociranjem učenca v položaj poslušnega in neaktivnega otroka. Spričo tega stanja se je učitelj na vasi začel zavedati svojega neuspeha in zadnje desetletje srečujemo v učiteljskih vrstah močno tendenco po reformi in spremembi obstoječega. Spričo sodobnih naših družbenih razmer, spričo nespremenjenih ciljev in učnih nalog (katere predpisuje zakon), pa more biti govora stvarno le o spremenjenem in popolnejšem učnem postopku ter drugačnih vzgojnih metodah. Radi nejasnosti in neorientiranosti v naših učiteljskih vrstah¹ o družbeni funkciji šole in vzgoje je bilo precej razburjenja radi tega. Val takoimenovane „delovne šole“, ki je šel skozi naše šolske sobe, kjer so otroci pri nespremenjenem dosedanjem delu nekaj tedenskih učnih ur izrezavali razne oblike iz papirja, izrezavali z nožem kose, grablje, vile itd., ter gnetli iz ilovice razne predmete, je prinesel prvo razočaranje. Kakor ima ta „reformiranje“ nek psihološki in pedagoški, predvsem pedagoško-terapeutski smisel pri šolskih začetnikih, pomeni v višji narodni šoli le izgubo časa. Da je gledal naš kmet to početje nezaupno in da je postal prepad med šolo in vasjo še večji, je povsem razumljivo.

Druga karakterna poteza šole na vasi je, da ni bila sposobna, vrasti se v vaško sredino, zaživeti ž njo v vsej njeni pestrosti, v njenem trpljenju, obupu in veselju. V posameznih primerih se je skušala približati na ta način, da je vzorno uredila svoj vrt, morda v okolici izboljšala sadne vrste, vplivala na zboljšanje sadnih vrtov in se je že mislilo, da je izgubila svoj meščanski tip šole, se prilagodila kmečkim razmeram in se približala šoli kmečkega tipa. Tako približno se navdušuje v „Sadjarju in vrtnarju“ za leto 1934 vplivni šolnik nad „novim učnim načrtom“ za višjo narodno šolo, ki pomeni — mimogrede povedano — najvišjo mero nedovršenosti, in se mu zdi posebno posrečen, ker uvaja poleg pouka v gospodarstvu in gospodinjstvu tudi delo na vrtu. V svoji malomeščanski naivnosti je prepričan, da bo na ta način dobila kmečka mladina „veselje do življenja na kmetih“ in se bo s tem „preprečil beg z dežele“. Spredaj smo pa videli, da ta beg ne povzroča njeno nerazpoloženje do kmečkega dela in življenja, temveč njena beda v njenih lastninskih in proizvajalnih razmerah; poleg tega pa nima niti časa, niti sredstev in ne potrebe

¹ Pri tem so seveda izvzeti vsi oni iniciatorji in pionirji, ki se z vso uvidevnostjo in resnostjo trudijo za spremembo obstoječih vzgojnih in učnih metod.

za tak vzoren vrt, za razno grmičevje in umetne špalirje pri svoji raztrgani domačiji, dokler ga bodo lastninske razmere in primitivna stopnja proizvodjalnih sil primorale, da se bo od zore do mraka boril za svoj vsakdanji življenski obstoj.

Novi učni načrt za višjo narodno šolo pa ne samo, da preide vse do sedaj do-gnane znanstvene izsledke pedagogike in psihologije, temveč je s svojo razdelitvijo učne snovi na predmete in učne ure še s tistim pozitivnim členom zakona o narodnih šolah v protislovju, ki predpisuje koncentracijo in strnjenost pouka; kajti za pravilno pojmovanje prirodnih in družbenih pojavov je neobhodno potrebno njih proučevanje v medsebojni zvezi, v njihovi akciji in dinamiki, kar pa je možno, ako se pri pouku vpošteva princip koncentracije. Naš enajstletni kmečki otrok mora poznati zgodovino Asircev, Babiloncev, Grkov itd.² ne pozna pa naporov, vzponov in porazov svojih prednikov za zemljo in svobodo, življenjskih oblik na naši vasi, načina in organizacije dela v zvezi s proizvodjalnimi sredstvi na raznih razvojnih stopnjah, da bi na podlagi tega dobil vsaj osnovo za razumevanje celokupnega zgodovinskega dogajanja. Kako tudi, saj je v času, ko je najbolj dovteten za to (13.—14. leto), črtan zgodovinski pouk v narodni šoli.

Za pravilno delo v šoli je pa potrebno predvsem temeljito poznavanje naše vasi v njenih objektivnih osnovah in subjektivnem življenju, t. j. vzgojitelj mora biti najprej sam vzgojen. Dokler bo pa naša vas neraziskana in nedognana, so pa vsa prizadevanja za preusmeritev in aktivnejše poseganje šole v razvoj vaške kulture brezuspešna. Za tako delo je potreben učitelj širšega koncepta in sicer v spoznavno teoretičnem in kmetijsko praktičnem smislu. To pa je tudi najmanj, kar naša vas pričakuje in zahteva od narodne šole.

* * *

Ko je vaška mladina v najbujnejšem telesnem presnavljanju in duševnem dozorevanju, t. j. v dobi, ko dovrši narodno šolo in se gradi njena življenska in kulturna usmerjenost, raste v največji nesigurnosti in nejasnosti; brez resnejših in močnejših osnov, ki mu jih narodna šola ni dala, stoji v stalnem konfliktu z zunanjim svetom. Razna „kulturna“ društva in organizacije, ki životarijo po naših vaseh in vrše, vsaka na svoji „podlagi“, začrtano nalogo, niso sposobne, zagrabiti vas kot celoto v vsej njeni gospodarski in kulturni problematiki. Zato tudi niso sposobne dati vaški mladini kako močnejšo kulturno razgibanost, jo aktivirati v smeri raznih akcij, ki jih narekuje gospodarsko kulturno stanje vasi, kakor so n. pr.: zahteva po kmečki zbornici, soodločanje pri kmečki zakonodaji, soodločanje pri prosvetni politiki in šolstvu na vasi, organizacija nakupa in prodaje itd. V ogromni večini ne pomenijo ta društva nič več, kakor politično rezervo meščanskih strank raznih barv in nijans, ki so in živijo pri nas. Vaški mladenič v takem društvu, vzgajan v ozkih mejah strankino-političnega programa, se le redko dokoplje — in še to s pomočjo samoizobrazbe — do širših in jasnejših razgledov ter najde svoje mesto v socialni razporejenosti družbenih sil. Nesamostojnost in nekritičnost, hlapčevska ponižnost in neodpornost ter nesposobnost, da bi ta mladina vodila usodo vasi in kmečkega stanu v družbenem življenju, kakor to narekuje njegov družbeni položaj, je najbolj zgovoren primer dosedanjega „kulturnega“ prizadevanja teh organizacij za kulturni dvig naše vasi.

Nič manj žalostno je pa poglavje strokovne izobrazbe te mladine. Kolikor ugodneje je v tem pogledu preskrbljeno za obrtni in trgovski naraščaj — vsaj v

² Učni načrt in program za višjo narodno šolo v kraljev. Jugosl. 1932.

organizacijskem pogledu — je pa naša kmečka mladina skrajno zapostavljena. Medtem, ko je za obrtni in trgovski naraščaj obisk obrt. in trg. nadaljevalne šole obvezen in z zakonom urejen, je kmet. strok. izobrazba v kmet. nadaljevalnih šolah pripuščena le — dobri volji. Že grobo številično razmerje nam nudi nadvse porazno sliko. Poklicna razdelitev: poljedelstvo preko 60%, obrt, trgovina in industrija do 25%. V letu 1934 je bilo 93 popolnih triletnih obrt. in trg. nadaljevalnih šol ter dva začasna tečaja, katere je obiskovalo vsega 5401 vajenec (seveda je pri tem ostalo še na tisoče vajencev brez pouka). Popolnih triletnih kmetij. nadaljevalnih tečajev z 90—120 učnimi urami letno, ki so se vršili na narodnih šolah po naših vaseh, je bilo 64 popolnih in 15 nepopolnih, ki trajajo eno ali dve leti po 60 učnih ur letno. Gospodinjsko nadaljevalnih tečajev je bilo 51 popolen in 3 nepopolni.

Kakor hoče biti tovrstno šolstvo predvsem kmečko izobraževališče in ne kmetijsko strokovna šola („Pravilnik“ za kmet. nadaljevalne šole), pa ne ustreza niti prvemu niti drugemu namenu, kar mu daje ono prazno in neresno lice, ki dela našega kmeta nezaupnega do njega. Že sam učni kader, ki je sestavljen iz učiteljsva narodnih šol, katero si je pridobilo svojo „usposobljenost“ na tedenskem ali mesečnem kmetijsko-strokovnem tečaju, ne more nuditi garancije za znatnejši uspeh ne v kmetijsko izobraževalnem in ne v kmetijsko strokovnem smislu. Radi svoje posrečene zamisli pa je ravno ta vzgojna in učna ustanova na naši vasi prva poklicana, da bi bila izhodišče in središče dela med kmečko mladino. Prvič se tu zbira pošolska mladina, katera se šele začne prav izobraževati. Drugič se pa tu zbira kmečka mladina ne oziraje se na politično miselnost in pripadnost ter na razne verske diference, kakor se to dogaja po raznih vaških društvih in organizacijah. S tem je dana podlaga, da ta ustanova vzgoji mladino za samostojne in enotne gospodarske in kulturne akcije na vasi, ki naj bi zajele celokupno vaško življenje. Danes se kmet. nadaljeval. šola temu cilju ne more približati. Če hoče služiti svojemu namenu in imeti kak pomembnejši vpliv na vas, potem je vsaj za vodstvo potreben kmetijski strokovnjak-pedagog, ki ni doumel samo objektivnih pogojev in subjektivnega življenja vasi, temveč zaznal tudi tendenco njene razvojne zakonitosti na današnji razvojni stopnji. Absolventi kmetijsko-nadaljevalnih šol, učiteljstvo narodnih šol, zdravniki, živinozdravniki itd. pa naj bi tvorili pomozno osobe. S tem bi dobili za našo vas kulturno ustanovo, ki bi vsaj deloma odpomogla doraščajoči kmečki mladini in vsaj deloma izpolnila praznoto na naši vasi, ki v ogromni večini ne more pošiljati svojih sinov v kmetijsko-strokovne šole.

Vsaj deloma, pravimo! Kajti pri obstoječih lastninskih razmerah in sedanjem gospodarskem stanju se tudi kulturno lice naše vasi bistveno ne more spremeniti, kakor ne zmore tega še tako glasno in stereotipno ponavljanje naše socialne in kulturne reakcije, ki na ves glas kriči: „Nazaj! Nazaj k skupnosti in preprostosti naših očetov — — — —, nazaj k resnični kulturi duha in srca — — — —!“ Naša vas se pa prav dobro zaveda, da pomeni zanjo ta „nazaj“ suženjstvo in trpljenje, bedo in obup, solze in kri. Kakor se zgodovina ne ponavlja, temveč se razvija do vedno višjih in popolnejših oblik, tako tudi naša vas ne more nazaj, ampak je potegnejna v ta razvojni tok dogajanja. Na meji dveh razdobj je — radi vedno ostrejšega notranjega protislovja — zgodovinsko dogajanje vedno očitneje in kažejo se že nove oblike in novi pogoji, ki bodo določili novo življenje in preusmerili kulturo naše vasi.

(Konec.)